

Vyjadrenie školiteľky Mgr. Heleny Stranjik k priebehu štúdia a k dizertačnej práci
Jazykové biografie a sociální sítě příslušníků české národnostní menšiny
(na příkladu česko-chorvatského a chorvatsko-českého bilingvismu Čechů v Chorvatsku)
předkládané v roce 2017 na Katedře jihoslovanských a balkanistických studií

Dizertačnú prácu Mgr. Heleny Stranjik (Stráníkovej) *Jazykové biografie a sociální sítě příslušníků české národnostní menšiny (na příkladu česko-chorvatského a chorvatsko-českého bilingvismu Čechů v Chorvatsku)* považujem za významný príspevok do spracovania výskumne aj spoločensky aktuálnej témy života jazyka v menšinovom postavení. Z hľadiska českého slavistického odborného priestoru predstavuje jej práca prínos k poznaniu vývinu funkčného uplatnenia češtiny mimo materského územia v koexistencii s iným, v danom prípade chorváckym, slovanským jazykom. Vo svojej dizertačnej práci rozvíja autorka tému, ktorej sa, v inom metodologickom rámci, venovala v diplomovej práci *Bilingvismus a jazykový management v české menšině v Chorvatsku*, obhájenej v r. 2009. Helenu Stráníkovú poznám od rokov jej bohemistického a kroatistického štúdia na FF UK, keď ako voliteľný predmet navštevovala u mňa kurz venovaný otázkam jazykových kontaktov – pre mňa, i so zreteľom na ostatných študentov, to predstavovalo okrem iného rozšírenie záberu problematiky aj na česko-chorvátsky jazykový kontakt, ktorého jednu sféru mohla priblížiť na základe vlastného poznania života českej menšiny v chorváckom prostredí. Vďaka som sa potom podujala byť školiteľkou Heleny Stráníkovej pri diplomovej práci a na základe pozitívnej skúsenosti s priebehom aj výsledkom tejto práce, ktorá predstavuje originálnu sondu do koexistencie češtiny a chorvátčiny v špecifickej pracovnej sfére malých firiem s etnicky zmiešaným personálom, rovnako vďaka som prijala túto funkciu aj pri dizertačnej práci. Projekt dizertácie preniesol sústredenie pozornosti na jazykové biografie príslušníkov českej menšiny v Chorvátsku. Priebeh doktorského štúdia bol z hľadiska plnenia študijných povinností bezproblémový. To, že doktorandka využila jeho maximálnu možnú dĺžku, súviselo najmä s kombináciou práce na dizertácii a pracovných povinností na Katedre jihoslovanských a balkanistických štúdií FF UK. Popri základných kurzoch vyplývajúcich zo študijných programov chorvátčiny a srbčiny má v ponuke predmetov, ktoré vyučovala a vyučuje, kurz *Jazyky v kontakte*, ktorý bezprostredne súvisí aj s témou jej dizertačnej práce. Počas doktorského štúdia bola Helena Stráníková zapojená do Vnútorného výskumného zámeru PRVOUK: *Profilace – asimilace – koexistence – integrace – reflexe (vývoj jazykových, konfesních, etnických a národních identit v areálu východní a jihovýchodní Evropy)*, v r. 2015–2016 bola riešiteľkou projektu GAUK – *Jazyk příslušníků české národnostní menšiny v Chorvatsku*, so špecifickou orientáciou na fonetický výskum jazyka českej menšiny v Chorvátsku. Pri riešení tejto úlohy, predstavujúcej súčasť širšieho zameraného výskumu, ktorá si vyžadovala cielený zber zvukového materiálu v českojazyčnom chorváckom prostredí, nadviazala Helena Stráníková spoluprácu s Fonetickým ústavom Univerzity v Záhrebe a s poprednými českými a chorváckymi fonetikmi prof. Zdenou Palkovou, prof. Damirom Horgom a doc. Elenmari Pletikos Olof. Prvé výsledky tohto projektu prezentovala na *Sympóziu o českém jazyce* v Daruvere. Na pravidelnom daruvarskom *Sympóziu o českém jazyce*

a na ďalších domácich a zahraničných, aj medzinárodných konferenciách vystúpila s príspevkami súvisiacimi priamo s témou dizertácie. Okrem konferenčných publikácií a príspevkov v časopise *Přehled* pripravila aj články do časopisov *Opera Slavica*, *Český jazyk a literatura*. V r. 2015 vyšla jej kapitola *Chorvatská čeština* v monografii *Preliminária k moderní mluvnici češtiny*. Téma menšinového jazyka v česko-chorvátskom kontakte sa venovala, v porovnaní s dizertačnou prácou, aj v opačnom garde – v rokoch 2015–2016 pracovala ako zástupkyňa Univerzity Karlovej v pracovnej skupine pri Ministerstve vnútra ČR, zameranej na možnosť zaradenia jazyka moravských Chorvátov pod ochranu Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov. Celkovo možno obdobie doktorského štúdia Heleny Stráníkovej hodnotiť ako čas, v ktorom nadobudla mnohorakú skúsenosť vo výskumnej, pedagogickej práci i organizačnej práci (po niekoľko rokov pracovala ako členka organizačného tímu *Konference mladých slavistů* na FF UK). Svoju odbornú kompetenciu rozvíjala aj účasťou na slavistických doktorských seminároch a na sociolingvistických seminároch vedených doc. Nekvapilom. V predloženej dizertačnej práci Heleny Stráníkovej tak vidím dôstojné završenie doktorského štúdia.

Dizertačná práca, v ktorej si autorka kládla za cieľ overiť názory formulované v práci vo forme 4 predbežných pracovných hypotéz týkajúcich sa fungovania češtiny ako menšinového jazyka v kontakte s chorvátčinou, predstavuje spracovanie materiálu získaného primárne formou opakovaného naratívneho interview s členmi 3 viacgeneračných českých a česko-chorvátskych rodín, ktorí autorke odpovedali na široko koncipovanú otázku „mohli byste mi vypráviť o svém živote, jakými jazyky jste mluvil/a a v jakém prostředí jste dané jazyky používal/a?“. V nahrávkach autorka zachytila jazykové biografie spolu 32 osôb z troch lokalít na území Chorvátska (Daruvar, Daruvarský Brestov a Mezurač; chorvátsky Daruvar, Daruvarski Brestovac a Međurić), pričom výber konkrétnych lokalít súvisel s hľadaním odpovedí na otázky, do akej miery súvisí zachovávanie jazyka, resp. miera asimilácie s protikladom mesto (Daruvar ako stredisko českej menšiny) a bližšie/vzdialenejšie vidiecke prostredie s väčším alebo menším českým percentuálnym zastúpením. Získaný bohatý materiál, približujúci jazykové biografie a sociálne siete respondentov (k dizertácii pripojený v podobe 100 stranového prepisu rozprávání) umožnil Helene Stráníkovej prienik k faktorom ovplyvňujúcim fungovanie češtiny v chorvátskom prostredí a jeho reflexii v troch diferencovaných skupinách respondentov. V kapitole *Reflexe jazyka a komunikace ve vyprávěních respondentů* autorka získaný materiál analyzuje so sústredením na päť tematických okruhov – 1. jazyk komunikácie a prepínanie kódov; 2. krajanská čeština a hodnotenie vlastných znalostí jazykov; 3. materinský jazyk; 4. české školstvo a komunikácia v školách; 5. komunikácia v zamestnaní. Výsledky analýzy týkajúce sa otázok identity a materinského jazyka sú zaujímavé o to viac, že česká menšina v Chorvátsku patrí k tým menšinám, u ktorých je deklarovanie českej národnosti vyššie než deklarovanie češtiny ako materinského jazyka (napr. u Čechov na Slovensku je daný pomer obrátený, pri sčítaní v r. 2011 viac osôb deklarovalo český materinský jazyk než českú národnosť). Z analýzy jazykových biografii respondentov vystupujú podoby metajazykovej reflexie bilingválnej situácie, otázky identity, diferencovaných jazykových ideológií, rozličnej miery zainteresovanosti v spolkovom živote ako jedným z dôležitých faktorov, ukazuje sa význam premenlivosti sociálnych sietí aj

z hľadiska posilnenia češtiny v rodinnom živote s potenciálnym širším rádiom (konkrétne noví českí partneri/partnerky mladých členov rodiny), na mnohých miestach vystupuje existencia dvojjazykovej komunikácie, modelu opretého primárne o receptívny bilingvizmus, ktorý okrem iného predstavuje jednu z ciest udržiavania kontinuity jazyka v rodinnom spoločenstve, osobitne v rovine vzťahov starí rodičia – vnúčatá, a i. Možno pritom súhlasiť s autorkou, že získaný jazykovobiografický materiál poskytuje možnosti aj na ďalšie analýzy sústredené na špecifické čiastkové otázky súčasného fungovania češtiny ako menšinového jazyka v chorvátskom prostredí.

Vyjadrujem presvedčenie, že Helena Stranjik svojou dizertáciou, osvetľujúcou mnohé nepoznané stránky česko-chorvátskeho jazykového kontaktu, významne prispela k poznaniu v skúmanej oblasti. Predložená dizertačná práca spĺňa požiadavky kladené na dizertačnú prácu v odbore Slovanske filológie – odporúčam ju na obhajobu a predbežne klasifikujem ako „prospela“.

V Prahe 1. 9. 2017

doc. PhDr. Mira Nábělková, CSc., školiteľka